

Gundsømagle Sø overlevede årtiers tørlægningskrav

Selv om Gundsømagle Sø i vore dage har status som en af Sjællands naturperler, rummer søen kun en skygge af fordums storhed, udstrækning og biodiversitet.

I slutningen af 1700-tallet, da Videnskabernes Selskab lod sine kort udarbejde, var søen mere end fire gange så stor som i dag. Den strakte sig over 3,3 kilometer fra Østrup i øst til Hejnstrupgård i vest. Bredden var i gennemsnit 500 meter.

En rigdom af vandplanter voksede i søen i tætte rankegrøder af tusindblad, vandranunkel, hornblad og vandrøllike, og algefloren omfattede kransnålalger som *Chara tomentosa*, *C. rudis* og *C. globularis*. Fuglelivet omfattede fornemme arter som sortterne, rørdrum, plettet rørvagtel og drosselrørsanger foruden alle de mere sædvanlige mose- og søfugle.

Imidlertid var de naturlige processer, der over tid transformerer enhver lavvandet sø til en mose, i fremskre-

den tilstand, men det blev den menneskeskabte kulturpåvirkning, der ødelagde herlighederne på få årtier.

Gundsømagle Søes oprindelse går tilbage til den seneste istid, hvor søen må have været en langsø af anseelig størrelse i en smeltevands- eller tunneldal, der var opstået som en sidegren af det komplicerede net af tunneldale i Nordsjælland.

Gennem årtusinder er denne langsø blevet fyldt op med aflejringer og tørvedannelser. Neden for Søgård kan lagene måles til atten meter før fast bund.

Gennem søen strømmer Hove Å, og det eneste andet tilløb skulle være Østrup Bæk. Oppumpning af drikkevand i området siden 1920 har påvirket vandføringen i åen ganske meget.

Mosedannelsen i den vestlige del af søen er aftegnet på de første kort fra 1800-tallet, og fra begyndelsen af det 20. århundrede viser kortene en gravet kanal til Hove Å gennem den vestlige

Niels Frederiksen sad i Statens Landvindingsudvalg fra 1940 til 1951, og han gav ikke meget for de naturbekymredes argumenter. I sagen om tørlægning af Gundsømagle Sø erklærede han, at »røsterne fra de fredningsinteresseredes side ikke havde gjort det fjerneste indtryk på ham«. Foto: Det tabte land 2008.

mosedel. En landvæsenskommission til »Regulering af en del af Hove Aa m.m.« var blevet nedsat i 1892 og re-

Gundsømagle Sø

Søen dækkede ca. 220 hektar i 1700-tallet, men naturlige processer og vandstandssænkning har reduceret arealet til 50 hektar. Ligger 11 kilometer nord for Roskilde. Adskillige forsøg gennem perioden 1940-1968 på tørlægning, men det lykkedes aldrig.

Massiv forurening med spildevand ødelagde i 1960'erne og 1970'erne den rige vandplantevegetation og også det tidligere meget rige fugleliv er gået kraftigt tilbage.

Delvis fredning i 1954.

Fugleværnsfonden ejer i dag 64 hektar ved søen.

Stisystem i rørskoen sikrer nærkontakt med sumpfugle.

Naturpleje af høenge ved frivillig arbejdskraft.

Kortene er fra 1768, 1896 og 1994.

Roskilde Kommune.

Koordinater: 6180247, 699381.

Da Danmarks Naturfredningsforening fik kolde fødder i spørgsmålet om en fredning af Gundsømagle Sø i 1952, var det zoologiprofessor Ragnar Spärck, der reddede søen ved at rejse sagen på vegne af Naturfredningsrådet. Foto: Zoologisk Museum, København.

sulterede i kanalgravningen, der fik vedtaget sit eget vandløbsregulativ i december 1903.

Dermed var den naturlige mosedannelse i vestenden afbrudt, fordi kanaliseringen af Hove Å øgede dræneffekten på de tilstødende arealer. Langt større forandringer var dog i støbeskeen, men først 40 år senere blev planen lagt frem. Den var til gengæld ganske dramatisk: Gundsømagle Sø skulle totalt tørlægges.

Kræver erstatning

Den tyske besættelse i april 1940 skabte stor bekymring for politisk uro på grund af en forventet arbejdsløshed og mangel på fødevarer. Med den begrundelse vedtog Rigsdagen i november 1940 en usædvanlig gavmild lovgivning om statsstøtte til landvindingsprojekter, der skulle skabe beskæftigelse og øge produktionen af korn og foderstoffer. Helt op til to tredjedele af alle udgifter samt statsgaranterede lån for resten lød tilbuddet på.

Allerede fra første færd stod udtørringen af hele Gundsømagle Sø højt på listen hos Statens Landvindingsudvalg i Landbrugsministeriet, der administrerede ordningen. Projektet blev journaliseret som nummer 152 ud af de 2300 sager, der blev oprettet i land-

vindingsperioden fra 1940 til 1970.

Sagen blev åbnet i marts 1941 med en ansøgning fra en gruppe lodsejere om støtte til at sænke vandstanden med flere meter. Hedeselskabet havde udarbejdet et projekt for 210 hektar og skønnede prisen til 120.000 kr. (2,7 mio. kr. i 2013-værdi).

Fra starten stod det dog klart, at ejeren af Østrupgaard ville kræve erstatning for »ferringelse af rørskær, ødelæggelse af fiskeri, åkandeplukning, jagt og landskabelig skønhedsværdi«, og da både Naturfredningsrådet, Jagtrådet og Reservatrådet sluttede op bag den protesterende gårdejer og varslede en naturfredningssag, måtte man se på alternative løsninger.

I november 1941 var Hedeselskabet klar med et reduceret forslag for 130 hektar, som bl.a. gik ud på at dele søen med en dæmning, så både landvinding og skønhedsværdi kunne tilgodeses. Til gengæld ville prisen vokse til 190.000 kr. (4,3 mio. kr. i 2013-værdi). Der blev stemt om forslaget, og trods fordyrelsen sagde ejerne af 88 hektar ja, mens ejerne af 28 hektar var imod, og ejerne af 14 hektar undlod at sige noget.

Imidlertid holdt prisoverslaget ikke. Da der forelå et revideret overslag

Vandbygningsingeniør Arne Lehnfelt sad i Statens Landvindingsudvalg fra 1940 til 1956. I sagen om tørlægning af Gundsømagle Sø udtalte han, at hvis søen skulle udlægges som »grønt område«, ville det være bedre at få den udtørret. Med alle de grønne områder ville der jo snart ingen steder være, hvor man kunne tage hen og nyde naturen i ro og fred, mente han. Foto: Det tabte land 2008.

i januar 1943, var udgiften vokset til 300.000 kr. (6,4 mio. kr. eller knap 50.000 kr. pr. hektar i 2013-værdi). Det var for dyrt. Statens Landvindingsudvalg ville ikke indstille projektet til støtte på det grundlag.

Truer med fredningssag

I de følgende år rumsterede sagen stadig, men Statens Landvindingsudvalg fandt det fortsat for dyrt at anbefale så store støttebeløb, når der var tale om mere end blot forbedret afvanding. Det var dæmningsprojektet, man ikke var begejstret for, og da søen generelt var godt på vej til at gro til af naturlig vej, ville det være »dobbelt utiltalende at have anvendt et betydeligt beløb på en dæmning, som da ville være uden betydning«.

I november 1949 gjorde lodsejerne imidlertid et nyt forsøg med et andragende om økonomisk støtte til nok et projekt fra Hedeselskabet. Dæmningen var stadig med, men som noget nyt skulle afløbet fra søen ske gennem en rørledning mod sydvest. Dette design ville også gøre det muligt at inddrage den østlige del af søen senere, så man på denne måde kunne opnå en totalløsning, hvis man ønskede det. Prisoverslaget lød på 225.000 kr. (4 mio. kr. i 2013-værdi), altså et par millioner kroner billigere end det seneste overslag fra 1943.

Statens Landvindingsudvalg inviterede til møde om dette forslag 19. januar 1950 i Gundsømagle Forsamlingshus. Foruden 30 lodsejere deltog zoologiprofessor Ragnar Spärck (1896-1965) som repræsentant for Naturfredningsrådet, Jagtrådet og Reservatrådet, og cand.mag. Tyge A. Christensen (1918-1996) for Danmarks Naturfredningsforening samt repræsentanter for amtets grundforbedringsudvalg, amtsvandinspektøren og to ingeniører fra Hedeselskabet.

På mødet blev fronterne atter trukket op. Professor Spärck gjorde opmærksom på, at Naturfredningsrådet i 1943 havde været imod et projekt, og man stadig så »meget køligt på sagen, også på det ændrede projekt«. Han krævede garanti for, at vandstanden

ville kunne holdes i den østlige del og henviste til muligheden for en fredningssag for hele søen for at beskytte de ornitologiske interesser.

Tyge A. Christensen tilsluttede sig zoologiprofessorens ord og fandt det »et utilfredsstillende makværk skønhedsmæssigt set med en deling ved en dæmning«. Christensen erklærede, at der ville blive rejst fredningssag, hvis projektet agtedes gennemført. Ifølge det skriftlige referat fra mødet udløste den bemærkning tilråb fra salen: »Arealerne bliver ikke tilgængelige! Det er vores ejendom!«

Mod slutningen af mødet tog først det ene af medlem af Statens Landvindingsudvalg ordet. Det var den forhenværende radikale politiker Niels Frederiksen (1874-1951), der også havde været formand for Statens Jordlovsudvalg. Ganske usædvanligt åbenhjertig tog Frederiksen parti i sagen, da han ifølge referatet bemærkede, at »det ikke er første gang, han havde været ude for den megen tale om natur og skønhed.(...) Mente, at der, hvis denne sag kan gennemføres, vil kunne komme gode arealer ud af det. Erklærede, at røsterne fra de fredningsinteresseredes side ikke havde gjort det fjerneste indtryk på ham«.

Denne subjektive udmelding inspirerede tilsyneladende det andet medlem af det ministerielle landvindingsudvalg til også at åbne sit hjertes inderste lønkammer. Vandingeniør Arne Lehnfelt (1898-1971) fra Vandbygningsvæsenet fandt anledning til at beklage, når udvalget en gang imellem havde været årsag til, at et naturskønt område ændrede karakter i uheldig retning, men han »var imidlertid personligt mindre beklagende, når der bliver tale om, at et areal unddrages Københavns 'grønne områder'. Satte ganske overordentlig stor pris på naturen og kunne kun se, at den bliver ødelagt, når den gøres til 'grønt område' og bliver overrendt af en storbys befolkning. Hvis hele omegnen skal udlægges til grønne områder, er der ingen steder, hvor man kan tage hen og nyde naturen i ro og fred«.

Man foretog derefter en afstemning blandt lodsejerne. Tretten ejere af til sammen 85,83 hektar stemte for en tørlægning, kun otte lodsejere med

Rørskoven ved Gundsømagle Sø er Østdanmarks største, og her yngler vandrikse, nattergal, sivsanger, rørsanger, kæranger, skægmejse og rørspruv. Især skægmejsene (billederne) er der gode muligheder for at se fra den 300 meter lange gangbro i rørskoven. Gangbroen er bygget, så man kan opleve fornemmelsen af at »blive væk« i rørskoven, og der er flere steder opsat små bænke. Fotos: forfatteren (rørskoven), Jørgen Scheel (skægmejsene).

20,33 hektar var imod, så sådan set var sagen klar. Repræsentanterne fra Statens Landvindingsudvalg meddelte, at man nu ville overveje sagen og bl.a. undersøge, hvilke erstatningsbeløb der kunne komme på tale.

Så var der truslen om en fredningssag. Den kunne forpurre det hele.

Naturvenner får kolde fødder

Detaljerne er ikke kendt, men helt nemt har det nok ikke været. I hvert fald tog det næsten to år, før Danmarks Naturfredningsforening havde fået opgjort sin holdning til at rejse den fredningssag, som ellers var blevet annonceret så klart og tydeligt af foreningens talsmand Tyge A. Christensen på mødet i januar 1950.

»Man beklager fra Danmarks Naturfredningsforenings side meget, at denne sags afgørelse er trukket i langdrag, selvom dette til dels kan føres tilbage til, at de forskellige sagen vedrørende forhold tidligere har foreligget noget mangelfuldt oplyst«, skrev foreningens formand Erick Struckmann 28. januar 1952 til Statens Landvindingsudvalg.

Sagen havde været gennem foreningens faglige udvalg, og man måtte konkludere, at hverken den naturvidenskabelige eller rekreative betydning var stor nok til at bære en fredningssag. Formanden mente »ikke at kunne anlægge en fredningssag med mulighed for at gennemføre en sådan overfor de stærke modstående interesser, og dette så meget mere som der netop for tiden må anlægges en meget stærk kriticisme ved

Stort set hvert år lykkes det at tage høset ved Fugleværnsfondens reservater både i Gundsømagle Sø, Ravnstrup Sø og i Vaserne takket være de frivillige arbejdsgrupper. Høet bliver slået med le, tørret, revet sammen og hængt i hæs. Ved Gundsømagle Sø og Ravnstrup Sø aftager lokale landmænd høet til deres kvæg. Mangfoldigheden i den flora, der findes på de tre høenge, er stigende til stor gavn for insekterne, og de fugle der lever af insekter. Fotos: Ivan Olsen.

rejsning af fredningssager under hensyn til de herskende vanskelige økonomiske forhold for samfundet».

Naturfredningsrådet mente noget andet.

I løbet af sommeren 1952 lod Rådet foretage en undersøgelse af de fuglemæssige forhold i søen, og man konstaterede, at Danmarks Naturfredningsforening havde truffet sin beslutning ud fra en »urigtig forudsætning«. Søen husede rørdrum, troldand, drosselrørsanger, græshoppesanger, rørhøg, plettet rørvagtel, vandrikse, dobbeltbekkasin og frem for alt en koloni af sortterner, der kun fandtes magen til to eller tre steder på Sjælland.

På vegne af Naturfredningsrådet varslede professor Ragnar Spärck atter en fredningsag i et brev 27. oktober 1952 til Statens Landvindingsudvalg. Så var man jo lige vidt – om det ville være Danmarks Naturfredningsforening eller det statslige organ Naturfredningsrådet, der rejste sagen, kunne komme ud på et.

Tørlægning trods fredning

Fredningssagen blev rejst, og kendelsen afsagt 4. juli 1953 til fordel for en bevaring af selve søen i dens daværende udstrækning. Afgørelsen var på sin vis salomonisk, fordi den imødekom ønskerne om at bevare selve søen og dens rige fugle- og planteliv, men den forhindrede ikke, at der kunne arbejdes videre som hidtil med en tørlægning af mosearealerne vest for øen.

Og det blev der, men nye problemer dukkede op.

Da Statens Landvindingsudvalg i efteråret 1954 var klar til at afgive sin indstilling i sagen, modtog man fra Hedeselskabet meddelelse om, at nye bundundersøgelser havde vist, at der måtte frygtes langt større sætninger af arealet, end der hidtil havde været regnet med. Nu havde sagen imidlertid været undervejs i 12-13 år, så udvalget besluttede at bide tænderne sammen og betale for yderligere undersøgelser.

Efterfølgende blev Hedeselskabets plan accepteret, og 29. august 1955 kunne projektet med titlen »Afvanding af den vestlige del af Gundsømagle Sø« optages på landvindingsudvalgets såkaldte beredskabsliste.

De to fugletårne er forbundet af en 800 meter lang trampesti, hvor af en del kan tilbagelægges på plankebroen ude i sumpskoven ved søbredden.

Her parkerede man de godkendte projektansøgninger, indtil der forelå grønt lys fra Arbejdsministeriet til at gå i gang. Da Landvindingsloven havde bekæmpelse af arbejdsløshed som sit ene formål, måtte projekterne generelt afvente, at der var ledige hænder lokalt, som kunne sættes til arbejdet med skovl og trillebør.

Det godkendte projekt havde en overslagssum på 350.000 kr. (5 mio. kr. i 2013-værdi), som staten ville betale to tredjedele af, mens lodsejernes tredjedel kunne tilbydes som lån. Arealet, der ville få nytte af projektet, var beregnet til 115 hektar, og arbejdets varighed til to år, når de nødvendige geotekniske undersøgelser var gennemført.

Allerede fire måneder senere, 17. december 1955, gav Arbejdsministeriet sin tilladelse til, at 1. etape af projektet blev frigivet. Den første rate var på 195.000 kr., og beløbet kunne anvendes til de forberedende geotekniske undersøgelser samt opførelsen af den nødvendige dæmning med overfaldsbygværk og regulering af en kilometer vandløb.

Så vidt kom det dog aldrig.

Knap fire år senere var det kun de geotekniske undersøgelser, man hav-

Gåseengen ligger perfekt for det første fugletårn, der er rejst ved søen. Fra skoven er der uset adgang til tårnet, så fuglene på engen ikke behøver at flygte.

de fået gennemført. Resultaterne betød, at projektet måtte ændres, og i september 1959 havde Statens Landvindingsudvalg måttet bede Landbrugsministeriet om at forhøje overslagssummen med 130.000 kr. til i alt 480.000 kr. (6,3 mio. kr. i 2013-værdi).

Her gik sagen så død.

Ved indgangen til 1960'erne medførte de gunstige konjunkturer, at samfundet for første gang siden besættelsesårene atter havde fuld beskæftigelse. Der var simpelthen ingen ledige at henvise til gravearbejdet i Gundsømagle Sø, så Arbejdsministeriet ønskede ikke at frigive projektet.

I 1967 sendte landvindingsudvalget en rykkerskrivelse til amtsvandinspektøren i det daværende Roskilde Amt, der havde været Landbrugsministeriets tilsynsførende i sagen siden 1956. Hvor står projektet, ville man gerne vide. Det anede han ikke. Amtsvandinspektør Poul Lanken svarede: »Ud over udbetalinger for tidligere foretagne geotekniske undersøgelser [er der] ikke sket videre i sagen, formentlig på grund af en overvejende stemning hos lodsejerne for at projektet henlægges».

Amtsvandinspektøren havde både

skrevet og telefoneret flere gange til lodsejerudvalgets formand, men uden virkning.

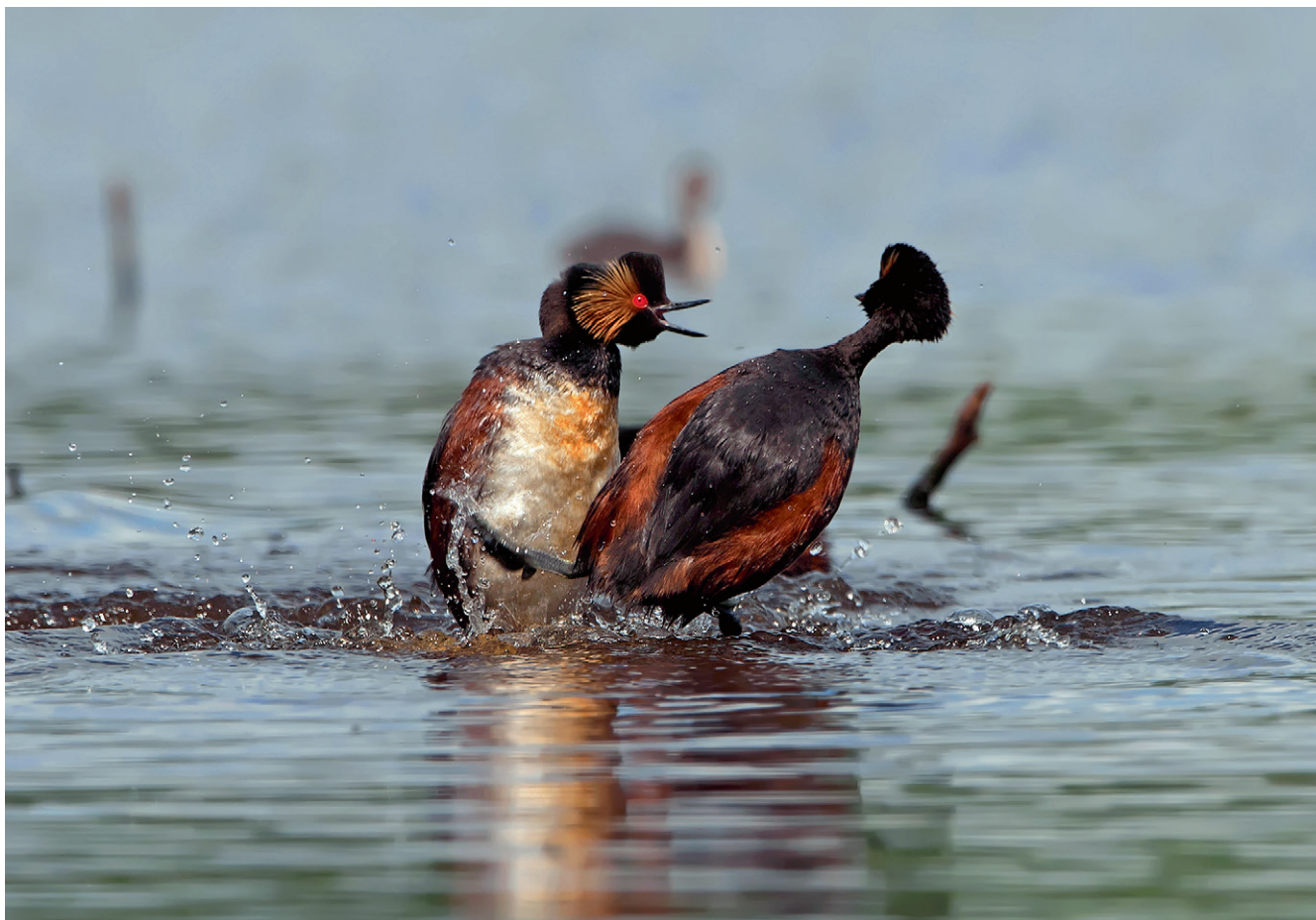
I sommeren 1968 var Statens Landvindingsudvalg under afvikling efter 28 års indsats. På det 68. plenarmøde 11. juni, som blev udvalgets sidste, vedtog man at lade staten dække de

afholdte udgifter fuldt og helt, hvis lodsejerne ønskede at opgive projektet for Gundsømagle Sø.

Regnskabet blev gjort op i januar 1969. Hedeselskabet skulle have 28.000 kr. (217.031 kr. i 2013-værdi) for de geotekniske undersøgelser. Projektet var aldrig kommet videre.

Lærkefalken er en hyppig gæst ved søen, hvor den fanger guldsmede i luften. Foto: Steen E. Jensen.

Der var engang, hvor den sjældne sorthalsede lappedykker havde en koloni i Gundsømagle Sø. Hos fuglegruppen, der overvåger reservatet på frivillig basis, lever håbet stadig om at få den sorthalsede lappedykker med de røde øjne tilbage. Foto: Torben Andersen.

Vil med i nationalparken

Allerede fra 1950 og yderligere op gennem 1960'erne og 70'erne blev søen stærkt forurenet med dårligt rensset spildevand. Først og fremmest var det spildevand fra Kallerup Renseanlæg, der var ansvarlig for 95 procent af den udledte fosfor, som ødelagde plantelivet i søen.

I sommeren 1967 målte en gruppe unge feltbiologer fra Natur & Ungdom sigtgybder i søen, og de fandt, at man kun kunne se 10-20 centimeter ned i det grøngrumsede søvand, og at stort set alle bundplanter var væk. Søen var særdeles forurenet. Feltbiologerne offentliggjorde deres resultater i 1969, og de vakte stor opmærksomhed. Gradvis blev der sat ind overfor forureningen.

Fugleværnsfonden, der hører under Dansk Ornitologisk Forening, købte 64 hektar ved søen i 1984 og har lige siden arbejdet energisk og målrettet for at fremme fuglelivets vilkår. Der er

rejst to fugletårne på sydsiden, anlagt stier og plankebroer både i den sumpe aske-elleskov og ude i rørskoven, der er Østsjællands største.

De to kommuner, Roskilde og Lejre, har i flere år arbejdet med ideen om en lokal nationalpark. I den afsluttende fase af forslagets udformning har Fugleværnsfonden i oktober 2012 indsendt en positiv tilkendegivelse til styregruppen med en opfordring til at lade den foreslåede nationalpark omfatte Gundsømagle Sø.

Fugleværnsfonden ønsker af flere grunde, at Gundsømagle Sø skal indgå i den kommende nationalpark. Først og fremmest vil man gerne bakke op om initiativet og ser frem til samarbejde og erfaringsudveksling med andre naturinteresserede.

At indgå i nationalparken vil være med til at øge den lokale forankring, og Fugleværnsfondens lokale frivillige arbejdsgruppe kan have stor fordel af at indgå i netværk med andre

naturbrugere. Der er anvendt mange ressourcer på at etablere publikumsfaciliteter ved Gundsømagle Sø, og fonden ønsker, at flest mulige besøgende får glæde af disse faciliteter. Som del af nationalparken vil de tilbud, der er i reservatet, blive eksponeret yderligere.

KILDER

Asbirk, S. & C.H. Ovesen: Gundsømagle Sø: en naturhistorisk undersøgelse og naturværnsmæssig vurdering, udført i årene 1962-67 af Roskildeafdelingen af »Natur og Ungdom«. Meddelelser om danske naturlokaliteter, nr. 2. Landsforeningen Natur og Ungdom, København 1969.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 14. marts 2014.

Hansen, Kjeld: Det tabte land. Gads Forlag 2008.

Høj, Th. & J. Dahl: Danmarks søer. 3. bind: Søerne i Roskilde Amt, Københavns Kommune og Københavns Amt. Strandbergs Forlag 1995.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 152. Rigsarkivet.

www.fuglevaernsfonden.dk/fuglereservater/gundsoemagle-soe

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Gundsømagle Sø, så brug dette link: www.dofbasen.dk.

Herunder ses en oversigt over de 198 fuglearter, som er registreret fra **Gundsømagle Sø**, pr. 4. marts 2014. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Sortstrubet Lom (2/2)	Toppet Skallesluger (23/68)	Sortklire (3/13)	Bysvale (246/2089)
Lille Lappedykker (76/117)	Stor Skallesluger (521/4002)	Rødben (71/116)	Skovpiber (31/104)
Toppet Lappedykker (1246/8613)	Hvepsevåge (55/1128)	Hvidklire (34/67)	Engpiber (141/720)
Gråstrubet Lappedykker (208/426)	Sort Glente (1/1)	Svaleklire (41/56)	Gul Vipstjert (98/802)
Nordisk Lappedykker (1/1)	Rød Glente (27/28)	Tinksmed (9/26)	Bjergvipstjert (5/6)
Sorthalset Lappedykker (5/14)	Havørn (16/17)	Mudderklire (165/345)	Hvid Vipstjert (400/877)
Skarv (941/3170)	Rørhøg (879/1150)	Sorthovedet Måge (1/1)	Silkehal (16/211)
Rørdum (353/397)	Blå Kærhøg (203/223)	Dværgmåge (37/106)	Gærdesmutte (1000/2502)
Sølvhejre (16/21)	Duehøg (112/115)	Hættemåge (607/16869)	Jernspurv (254/400)
Fiskehejre (1131/2328)	Spurvehøg (445/755)	Stormmåge (574/6553)	Rødhals (454/804)
Hvid Stork (248/382)	Musvåge (1038/7557)	Sildemåge (14/18)	Nattergal (416/1299)
Knopsvane (804/3442)	Fjeldvåge (61/74)	Sølvmåge (654/7758)	Rødstjert (165/220)
Pibesvane (7/89)	Kongeørn (1/1)	Kaspisk Måge (2/3)	Bynkefugl (65/109)
Sangsvane (689/3481)	Fiskeørn (128/143)	Svartbag (177/223)	Stenpikker (7/9)
Sædgås (6/85)	Tårnfalk (402/501)	Rovterne (2/4)	Ringdrossel (4/5)
Kortnæbbet Gås (1/2)	Aftenfalk (3/3)	Splitterne (3/5)	Solsort (808/2780)
Blisgås (33/242)	Dværgfalk (16/16)	Fjordterne (729/2174)	Sjagger (483/16844)
Grågås (1488/125745)	Lærkefalk (11/14)	Havterne (5/29)	Sangdrossel (152/333)
Snegås (7/7)	Vandrefalk (12/12)	Dværgterne (55/98)	Vindrossel (156/1378)
Canadagås (109/2761)	Agerhøne (58/266)	Sortterne (73/359)	Misteldrossel (10/32)
Bramgås (89/6934)	Vagtel (2/2)	Hvidvinget Terne (11/96)	Græshoppesanger (113/134)
Knortegås (5/1195)	Fasan (575/1201)	Klippehue/Tamdue (11/31)	Flodsanger (2/2)
Nilgås (2/2)	Vandrikse (671/1316)	Huldue (34/57)	Savisanger (92/93)
Gravand (242/720)	Plettet Rørvagtel (34/36)	Ringdue (858/42145)	Sivsanger (364/1094)
Mandarinand (1/1)	Grønbenet Rørhøne (152/266)	Tyrkerdue (35/63)	Kærsanger (217/362)
Pibeand (424/7151)	Blishøne (700/7784)	Gøg (465/946)	Rørsanger (616/2802)
Knarand (197/875)	Trane (22/1197)	Natugle (249/407)	Drosselrørsanger (48/50)
Krikand (348/2870)	Strandskade (178/343)	Mosehornugle (2/2)	Gulbug (122/197)
Gråand (1248/44693)	Klyde (2/9)	Natravn (3/3)	Gærdesanger (150/201)
Spidsand (24/59)	Stor Præstekrave (4/5)	Mursegler (250/4491)	Tornsanger (338/842)
Atlingand (46/70)	Hjejle (16/1070)	Alpesejler (1/1)	Havesanger (248/519)
Skeand (148/435)	Vibe (764/11727)	Isfugl (37/37)	Munk (446/1127)
Rødhovedet And (5/7)	Islandsk Ryle (1/100)	Hærfugl (9/9)	Skovsanger (6/7)
Taffeland (953/18780)	Almindelig Ryle (4/7)	Vendehals (3/3)	Gransanger (665/1664)
Troldand (1246/140854)	Brushane (7/44)	Stor Flagspætte (691/978)	Løvsanger (543/2086)
Bjergand (21/31)	Enkeltbekkasin (5/5)	Lille Flagspætte (12/12)	Fuglekonge (95/234)
Ederfugl (12/1319)	Dobbeltbekkasin (169/583)	Hedelærke (2/43)	Grå Fluesnapper (24/29)
Havlit (1/1)	Skovsneppe (10/11)	Sanglærke (433/1915)	Broget Fluesnapper (43/60)
Hvinand (652/3353)	Småspove (3/28)	Digesvale (218/4372)	Skægmejse (1151/4218)
Lille Skallesluger (435/1646)	Storspove (31/113)	Landsvale (615/15114)	Halemejse (239/948)

Sumpmejse	(403/756)
Sortmejse	(7/7)
Blåmejse	(853/3977)
Musvit	(954/6407)
Spætmejse	(43/54)
Træløber	(258/329)
Korttået Træløber	(33/39)
Pungmejse	(6/19)
Pirol	(1/2)
Rødrygget Tornskade	(16/16)

Stor Tornskade	(44/45)
Skovskade	(224/339)
Husskade	(459/1027)
Allike	(545/19550)
Råge	(755/51553)
Gråkrage	(759/6875)
Ravn	(34/46)
Stær	(667/51152)
Gråspurv	(36/754)
Skovspurv	(138/600)

Bogfinke	(785/10464)
Kvækerfinke	(94/476)
Grønirisk	(489/1682)
Stillits	(497/1793)
Grønsiken	(345/8534)
Tornirisk	(112/330)
Bjergirisk	(11/189)
Stor Gråsisken	(17/421)
Lille Gråsisken	(13/19)

Hvidsisken	(1/1)
Hvidvinget Korsnæb	(1/1)
Lille Korsnæb	(8/62)
Stor Korsnæb	(1/1)
Dompap	(157/435)
Kernebider	(27/33)
Gulspurv	(838/2996)
Rørspurv	(949/3970)
Bomlærke	(39/154)

Herunder ses en oversigt over de 43 andre dyr (end fugle), som er registreret fra **Gundsømagle Sø**, pr. 4. marts 2014. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Vandsalamander	(1/1)
Skrubtudse	(3/4)
Grønbroget Tudse	(1/1)
Butsnudet Frø	(5/27)
Spidssnudet Frø	(1/1)
Stor Bredpande	(1/1)
Stor Kålsommerfugl	(3/6)
Lille Kålsommerfugl	(3/8)
Grønåret Kålsommerfugl	(2/2)
Aurora	(2/3)
Citronsommerfugl	(1/11)

Søgekåbe	(1/1)
Dagpåfugleøje	(11/28)
Admiral	(4/7)
Tidselsommerfugl	(3/4)
Nældens Takvinge	(13/33)
Kejserkåbe	(1/1)
Græsrandøje	(5/77)
Engrandøje	(2/27)
Okkergul Randøje	(2/2)
Skovrandøje	(8/15)
Vejrandøje	(3/4)

Lille Ildfugl	(2/2)
Almindelig Blåfugl	(2/2)
Sommerfugl/Natsværmer sp.	(2/2)
Muldvarp	(2/2)
Brunflagermus	(1/1)
Pipistrellflagermus/ Dværgflagermus sp.	(5/9)
Hare	(127/212)
Egern	(71/84)
Nordmarkmus	(1/1)
Rødmus	(1/2)

Ræv	(37/52)
Grævling	(3/3)
Husmår	(1/1)
Mink	(7/8)
Lækat	(2/2)
Dådyr	(5/32)
Rådyr	(159/408)
Spidsmus sp.	(1/2)
Flagermus sp.	(8/18)
Dværgflagermus	(1/1)
Snog	(56/199)

Plantelivet ved Gundsømagle Sø

TBU 45a/5: Gundsømagle Sø

Næringsrig sø med ca. 55 hektar åben vandflade. Søen omgives af rørsumpe, som er ret smalle i østenden, men meget vidtstrakte og op til 1 km brede i vestenden. Ind mod land glider rørsumpene mere eller mindre jævnt over i stareng (»starzone«), »pilezone«, kærmosevegetation (»urtezone«, med stor nælde, alm. mjødurt, gul iris, sumpforglem-

migej, vandmynte, engnellikerod og duskfreløs), en »græszone« og endelig en »træbærende randzone«. Søens vegetation og dennes zoner er beskrevet af S. Willadsen Nielsen i 1969.

Den oprindelige zoner er fra omkring midten af 1950'erne blevet mærkbart ændret, dels som følge af eutrofiering (næringstilførsel fra omliggende, kunstgødgede marker), og dels

som følge af dræning, grøftning og kultivering af store dele af »græs-« og »starzonen« omkring Kirkerup, træplantning og alm. udvidelse af det dyrkede areal. Som følge af eutrofieringen er rankegrøden (oprindelig med tusindblad, vandranunkel, hornblad og vandrøllike) og antagelig også den oprindelige algeflora med f.eks. Chara tomentosa, C. rudis og C. globula-

ris blevet stærkt reduceret, mens tagrørbevoksningerne er tiltaget voldsomt.

Bevaring: Den østlige del af søen og en 800 meter bred bræmme langs øst- og sydbredden er fredet. Vandstandsændringer må ifølge fredningsbestemmelserne ikke finde sted. Eutrofieringen er en fortsat trussel.

Kilder: se Gravesen 1976.